

työntekijöiden asema on pienissä hoivayrityksissä heikompi kuin kunnallisella puolella, jos asemaa arvioidaan eläkkeiden, palkkojen tai työehtojen valossa.

Monet tutkimuksen teemat ovat ennestään tuttuja hoivan tutkijalle. Hoivatyön jännitteet, työntekijöiden ”piika-aseman” ongelmat ja siivouksesta irrottautumisen pyrkimys on havaittu suomalaisissa kotipalvelun tutkimuksissa jo 1980-luvulla. ”Hoivaan” identifioitumalla pyritään irti ”siivoojaksi” määrittelystä. Hoiva on jotain enemmän, mutta myös tärkeämpää kuin siivous. Tutuus kertoo siitä, että Suomessa hoivatutkimus aloitettiin työelämän alueella ja sen jälkeen on siirrytty tutkimaan myös omaishoivaa. Englannissa asetelma on päinvastainen.

Ero kertoo myös hoivan ja naisen yhteiskunnallisen paikan eroista. Tuoreita avauksia Twigg tuo keskusteluun juuri ruumiillisuuden teemojen kehittämisessä. Kylpy avaa lähestymistapaa, jolla voidaan analysoida julkisen, markkinoiden ja kolmannen sektorin sekä omaisten välisiä suhteita toista tarvitsevien ja tarpeisiin vastaavien ihmisten maailmasta päin.

Kylpy toimii myös mainiona vintana, kun pyritään hoivatutkimuksessa viime aikoina penätyyn metodologiseen vaatimukseen, hoivan antajan ja ottajan asettamiseen yhteiseen kehykseen.

Kylpemisen ei pitäisi loppua siihen, missä kylvettäminen alkaa. Silti tässäkin työssä painottuu työntekijöiden näkökulma. Hoivatyön

tutkimuksen haasteena on edelleenkin kehitellä otteita, käsitteitä ja kieltä, jotka sallivat hoivaajan ja hoivattavan olemassaolon samassa tulkintakehyksessä. Tällaiset tarkastelutavat avaavat uusia tulkintoja hoivan ja työmarkkinoiden tai hoivan ja sosiaalipalveluiden suhteesta. Vanhustenhoidon laatua ei voi seilittää tai mitata ymmärtämättä hoivatyön sisältöä ja hoivan kulttuurista ja yhteiskunnallista asemaa.

SILVA TEDRE

JULIA TWIGG

BATHING – THE BODY AND
COMMUNITY CARE

LONDON: ROUTLEDGE, 2000

212 s.

KILTTI ANDERSSON

Olen tuntenut Claes Anderssonin aivan 1960-luvun alusta, kun hän oli Tammisaarissa mielisairaalan lääkärinä, järjesti vilttejä juhlia ja kirjoitti hienoita runoja. Ollessani kesätoimittajana Suomen Sosialidemokraatissa kävin haastattelemassa häntä, jolloin hän kertoi, että hänellä oli huone vapaana yhden olutkorin kuukausivuokra vastaan. Kysyin, koskisiko se minua, ja hän vastasi myöntävästi. Muutin sisään. Myöhemmin perustettiin FBT, johon näin jouduin mukaan, samoin Socialdemokratiska studentföreningen, johon liityin, vaikka ruotsin

kielen taitoni ei tuolloin ollut kaksinen. Ei kestänyt kovin monta kuukautta, kun palasin Helsinkiin (yksi, vähäisempi syy oli se, että olin unohtanut maksaa vuokran).

Claes Andersson tuolloin oli mielestäni komein mies, mitä koskaan olin nähnyt, ja monet naiset olivat samaa mieltä. Hänen ammattinsa, psykiatri, lisäsi hänen kiehtovuuttaan. Kaapissaan hänellä oli kapteenin univormu: siis jo pariin kertaan kertausharjoituksissa ylennetty mies. Tämä järkytti minua, tulevaa siviilipalvelusmiestä. Olimme nippa nappa eri sukupolvea, oman, myöhem-

män luokitukseni mukaan. Silti olen myös ihastunut hänen silloiseen vaimoonsa.

Sen jälkeen olen tavannut häntä silloin tällöin. Olen ollut ihastunut hänen nykyiseenkin vaimoonsa. Kuulun siis luultavasti siihen kategoriaan, jolle hän harkitsee (mutta päättää luopua) kosta kirjassaan: ”antaa viimein turpiin kaikille, jotka kohtelivat minua huonosti, puhuivat minusta pahaa, pettivät minut, valehtelivat minulle, häpäisivät minut julkisesti tai yksityisesti, viettelivät vaimoni” (todettakoon, että kumpikin ihastukseni kohteista tor-

jui viettely-yritykseni ystävällisesti mutta päättäväisesti). Saatan kuulua myös kategoriaan, ”joka luulee olevansa aina oikeassa” arvostellessaan häntä siirtymisestä EU:n ja EMU:n innokkaiden puolustajien leiriin. Tämä innokkuus on mennyt niin pitkälle, että Andersson on antanut pitkän haastattelun tanskalaiseen lehteen ennen Tanskan EU-äänestystä, jossa hän haukkuu suomalaiset EU- ja EMU- vastustajat suohon vanhoihin, moneen kertaan virheelliseksi todetuksi argumentein (nationalismi jne.).

Lisäksi kuulun varmaan siihen joukkoon Anderssonin omia puolue”tovereita” (joskaan en kuulu Vasemmistoliittoon, mutta olen ollut kunnallisvaalilistoilla), joista hän pitää vähemmän kuin Sauli Niinistöstä. On totta, että olen eri mieltä eräiden hänen nykyisten poliittisten käsitystensä kanssa. Ja paheksun sitä, että kirjan arvioijat ovat päästäneet hänet aivan liian vähällä, koska hän on niin mukava mies (esim. Jörn Donner). Tässä vaikuttaa siis Ele Alenius -syndrooma: kun mies on niin kiltti ja mukava, niin on vaikea uskoa, että ne, joita hän inhoaa, voisivat silti olla oikea(mma)ssa, tai edes kunnan ihmisiä.

Andersson aloittaa kirjansa varoituksella muistelmien epäluotettavuudesta ja totuudenpuhujien valheellisuudesta. Syy on se tavallinen: fiktion varjolla voi kertoa totuuksia, totuudet pitää aina piilottaa valheidensa keskelle. Viime kesänä ilmestyi mainio teos, Katarina Eskolan juhla-kirja ”Kirjoituksia kulttuurista”, joka sisältää Philippe Lejeunen artikkelin juuri tästä ilmiöstä. Erityisesti kirjailijoille on vaikeinta kestää erottelua tosiasiapohjaisiin elämäkertoihin ja fiktiivisiin tarinoihin. Juuri he pyrkivät aina selittämään valehtelevansa kaiken aikaa, tai ainakin melkein. Lejeune pilkkaa näitä kahdella tuollilla istujia, jotka toisaalta kertovat kaiken ja toisaalta ha-

luavat kiistää tämän. Meillä Suomessa näitä esimerkkejä on vaikka kuinka paljon, esim. Jörn Donner, koko elämänsä omaelämäkerrallisia kirjoja kirjoittanut. Andersson on vain yksi tässä pitkässä rivissä, joskin hänen varoituksensa kuulostavat kovin ontoilta ja kirjan valossa aivan kummallisilta.

(Erityisesti on suoranainen väärinkäsitys puhua Anderssonin tavoin muistelmien ”tieteellisyydestä”, kun kyseessä on oletus siitä, että omaelämäkertojen kirjoittajat yleensä pyrkivät kuvaamaan elämäänsä totuudellisesti ja välttävät suoranaista valehtelua hyvinkin huolellisesti.)

Kun lukija alkaa tosissaan etsiä sitä, missä Andersson olisi voinut valehdella, niin hän hämmästy. Sellaisia kohtia on todella vaikea löytää! Ja mihin hän onkaan mahtanut piilottaa totuuksia, joita hän ei halua meidän uskovaksi? Onko tarkoitus, että Esko Seppästä kerrotut ikävyydet ovat valheita vai juuri näitä pahoja tosiasioita. Vai onko meidän otettava Niinistöä koskeva luku huijauksena? Entä Paavo Värynen, jokaisen suomalaisen poliittisen muistelijan ja journalistin sylkykoppi: olisiko sittenkin niin, että Anderssonin peittelemätön inho onkin vain valhetta?

Vai olisiko niin, että Trygve Söderling on oikeassa, kun hän Ny Tidissä väittää, että suomenruotsalaiset ovat perusluonteeltaan huijareita, jopa niin että sellaiset, jotka eivät ole, kuten Andersson, yrittävät esittää olevansa?

Itse asiassa kirjassa on yksi luku, josta voi varmasti osoittaa virheitä, mutta ne ovat epäilyksettä jaksoja, joissa Andersson itse ajattelee olevansa ehdottomasti ja varmasti oikeassa. Nimittäin kun hän kuvaa hallituksen muodostamista ja niitä säästötoimia, jotka katsottiin tuolloin välttämättömiksi. Mutta toisaalta juuri tästä luvusta löytyy näh-

däkseni sellainen tosiasioiden esittämisen tapa, joka vastaa Anderssonin johdantoluvun kuvausta (esitetään vain valikoitu osa tosiasioista ja jätetään olennainen pois). Sivumennen sanoen juuri tässä kohdin Andersson kirjoittaa, että ”tosiasiat ovat mitä ovat”, eli lyö omaa johdantoaan korvalle.

Anderssonin versio on tämä: Suomi oli vuonna 1995 syvässä lamassa ja oli jouduttu pahaan lainakierteseen, josta piti ehdottomasti päästä eroon. Tämä edellytti ikäviä leikkauksia, jotka kuitenkin olivat ehdottoman välttämättömiä (esimerkiksi opintotukileikkaukset). Edellinen, Ahon hallitus ei ollut vielä toiminut riittävän tiukasti, mutta uusi sateenkaarihallitus kykeni tähän ja pelasti näin hyvinvointivaltion ja kansalaiset vielä kovemmalta kohtalolta. Päätavoitteena oli työttömyyden puolittaminen, johon ei valitettavasti aivan pystytty, mutta silti lopputulosta voi pitää hyvänä ja Anderssonin tekemiä ratkaisuja oikeina.

Tarina on kaunis, eikä kukaan kirjaa arvioineista toimittajista ole sanallakaan kiistänyt sitä. Ongelma on vain siinä, että Anderssonin käsitys saattoi (joskin tämä on kyseenalaista) olla tosi vuoden 1995 tietämyksen perusteella, *mutta ei ole enää*. Nyt tiedämme, että vuonna 1995 maa oli jo nousemassa lamasta, että tuolloin päätetyt säästötoimet itse asiassa hidastivat tätä nousua (ja erityisesti hidastivat työttömyyden alenemista) ja olisi ollut huomattavasti parempi, jos jo tuolloin sen sijaan, että olisi vielä leikattu lisää, olisi alettu korjata leikkausten seurauksia (niin kuin Ruotsissa tehtiin: palattiin paljon nopeammin lisäämään resursseja).

Ja lisäksi tiedämme, että leikkauksia ei suinkaan toteutettu ensisijaisesti Anderssonin kertomista syistä vaan ennen kaikkea Suomen saattamiseksi ns. eurokuntoon,

EMU-kriteerien toteuttamiseksi etuajassa. *Näitä* syytä Andersson ei sanallakaan mainitse, vaikka niistä hän on kuitenkin varmasti tietoinen. Toisin sanoen hän ”valehtelee” jättämällä olennaisen osan tiedossaan olevista tosiasioista kertomatta. Sen sijaan en usko, että Andersson tiesi Suomen jo tuolloin olleen noussemassa lamasta, osittain Ahon hallituksen toimenpiteiden takia. Eniten minua hämmästyttää, ettei yksikään kirjan tähänastisista arvioijista ole todennut tätä nykyään aika yleisesti tiedossa olevaa asiaa.

Asia, jota Andersson ei myöskään mainitse, on tuloerojen jyrkkä kasvu sateenkaarihallituksen aikana. Hallituksen nykyinen sosiaaliministeri Osmo Soininvaara kulkee ympäri ja esittelee kalvoa, jossa ainoastaan ylimmän desiilin tulo-osuus on noussut ja kaikkien muiden laskeutunut. Ylimmän desiilin tulot ovat lisäksi nousseet todella dramaattisesti. Tästä ei voi olla ylpeä, vaikka kyseessä ei toki olekaan vain nykyisen hallituksen aikaansaannos. Perussuynä on Holkerin hallituksen verouudistus, jossa pääomatulojen verotusta alennettiin dramaattisesti ja pääomatulot irrotettiin muista tuloista. Osinkotulot vapautettiin kokonaan verosta (verukkeena ns. kaksinkertaisen verotuksen estäminen). Tuntemani pääomatulojen nauttijat voivat kaikki yhteen ääneen todistaa, että yhtäkkiä heidän (netto)tulonsa moninkertaistuivat ja heidän ei enää tarvinnut kehittää erilaisia enemmän tai vähemmän konstikkaita keinoja verojen kiertämiseksi. Verotusta siis todella yksinkertais-tettiin. Häpeä on lähinnä se, että sateenkaarihallitus ei ole tehnyt yhtään mitään tämän tilanteen edes osittaiseksi korjaamiseksi. Edes osinkotulojen verottamisen palauttamiseen ei ole kyetty. Entä sitten MAI-neuvottelut, joita Andersson ei myöskään mainitse? Olisiko hän siinäkin katsonut, että kokonaisuu-

den etu (so. hallituksessa pysymisen) olisi vaatinut Kimmo Sasin ajaman ultraliberaalin mallin hyväksymistä?

Mutta siis kaikessa tässä kyse on tosiasioiden mainitsematta jättämisestä, valikoivuudesta, joka minusta ei kuulu varsinaisen valehtelun piiriin. Varsinkin kun sivistynyt lukija voi helposti todeta, mitä on jätetty mainitsematta. Voihan toisaalta olla, että Andersson on niin ovela, että hän on jättänyt itselleen takaportin tai – kuten Freud aikoinaan – suorastaan *halunnut* joutua kiinni.

Valehtelu ja tarinan muokkaaminen olennaisia tosiasioita pois jättämällä eivät siis oikeastaan voisi sisältyä muuhun kuin aivan omaelämäkerralliseen materiaaliin, kuvaukseen sairauksista ja hyvin lyhyeen elämäkerrallisen taustan esitykseen. Tätä on kuitenkin vaikea uskoa: elämänvaiheita koskevat asiat ovat tietäkseni tosia, ehkä joitakin tärkeitä asioita on jätetty mainitsematta. Sen sijaan en ymmärrä, miksi ja millä tavoin sairastumisen kuvaus olisi fiktiivinen. Ehkä Andersson liioittelee hieman sporttisuuttaan, vanhasta muistista.

Eli itse asiassa johdannossa luvataan liikkoja: ei mitään raflaavia valheita eikä sen puoleen mitään hurjia tosiasioita valheiden joukkoon piilotettuna. Andersson on oma itsensä: hillitty, hyväkäytöksinen, kohtelias, kiltti mies. Paitsi siis Esko Seppästä ja paria muuta ”oikeassaolijaa” kohtaan.

Yksi poliittisten toimittajienkin mainitsema asia on, että Andersson tuhlaa kohtuullisen paljon sympatiaa erityisesti Sauli Niinistöön ja kertoo lisäksi pitävänsä kovasti mm. Harri Holkerista, Ilkka Suomisesta, Jouni Mykkäsestä (olen jättänyt listan sympaattisemmat tyypit pois). Tässähän on oikeastaan kyse samasta ilmiöstä kuin siinä, että Yrsa Steinius on kirjoittanut kaksi kirjaa Albert Speeristä. Tietysti on erittäin

kiinnostavaa miettiä, miten ihminen voi henkilönä olla kohtuullisen miellyttävä mutta toimia käytännön elämässä aivan toisin. Ja toki on ymmärrettävää, että juuri psykiatri haluaa tuoda itsestään tällaisen ambivalenssin esiin. Mutta kun samalla ottaa huomioon sen avoimen inhon ja halveksunnan, jota Andersson kohdistaa Seppäseen tai puolueensa sisäisiin kritikoihin, niin onhan se omituista itseinhoa. Ja miksi juuri Niinistön kaltainen narsistinen ja rajoittunut poliitikko viehtymyksen kohteena!

Entä sitten Anderssonin alussa mainitsema esimerkki analyysissa kerrotusta tarinasta: kuusivuotiaana hän putosi veteen ja oli hukkuu, mutta ohi kulkenut kalastaja pelasti hänet. Mukana ollut lapsuuden toveri väitti, että koko juttu oli ollut leikkiä. Andersson ei ole aivan varma: ehkä olikin niin, että hän oli jälkepäin sepittänyt jutun saadakseen selityksen paniikkikohtauksilleen. (Tässä siis sivumennen sanoen Andersson paljastaa itsestään asioita, joita hän ei oikeastaan muuten kerro, paitsi kertoessaan, kuinka vaikeaa hänen on joskus mennä puhumaan yleisölle.) Minun ”teoriani” on, että Andersson on oikeassa, jos hän kerran muistaa tapahtuman. Vakavat, traumaattiset tapahtumat yleensä muistetaan. Mitä hänen kaverinsa voisi siitä tietää, sehän ei ollut tärkeä asia hänelle? Tai kaverille on ehkä jäänyt huono omatunto siitä, ettei hän itse ollut älynnyt mennä pelastamaan ystäväänsä.

Se, mitä ei kerrota ja mitä lukijalla on oikeus odottaa, on usein hyvinkin paljastavaa. Claes Andersson osoittaa, että politiikassa ei paljon ehdi lukea. Kirjassa siteerataan hieman kärjistäen kolmea, neljää kirjaa ja näistäkin kahta samasta kohdasta kahteen kertaan! Olisin odottanut, että tässä suhteessa muistelmat olisivat poikenneet edukseen normaaleista politiikan muistelmis-

ta, joissa toistetaan vain omia puheita (jotka eivät usein edes ole itse kirjoitettuja). Tähän syntiin Andersson lankeaa onneksi vain kerran, joskin hän viittaa puheisiinsa tavalla, joka osoittaa, että hän on lukenut niitä uudelleen.

Johdannossa Andersson asettaa itselleen säännön: pitää kirjoittaa vain sellaista, mitä itse jaksaisi lukea. Tämä on huono sääntö. Aina-

kin itse luen mielelläni omia tekstejäni uudelleen. Anderssonin kirjan jaksaa lukea, koska se on niin lyhyt, mutta kirjana se ei juuri vakuuta eikä vaikuta. Eikä hän itsekään ole jaksanut lukea sitä kokonaan läpi niin, että olisi saanut poistettua pahimmat toistot.

J. P. ROOS

CLAES ANDERSSON
KAKSITOISTA VUOTTA
POLITIIKASSA
KATKELMIA, MUISTIKUVIA, UNIA
SUOM. LEENA VALLISAARI
HELSINKI: WSOY, 2000
179 s.

PÄIHDEPALVELUT MUUTOKSEN KOURISSA

Olavi Kaukosen sosiaalipolitiikan väitöskirjatutkimus ”Päihdepalvelut jakautuneessa hyvinvointivaltiossa” on teemoiltaan hyvin ajankohtainen työ. Suomen EU:hun liittymisen myötä perinteinen alkoholipoliittinen malli on murentunut ja kaventuneet mahdollisuudet alkoholijuomien saatavuuden kansalliseen sääntelyyn ovat nostaneet hoidon alkoholipoliittista merkitystä. Sama on tapahtunut huumekehityksellä: hoito- ja palveluiden roolin ja aseman vahvistamista on peräänkuulutettu, kun yksioikoinen panostaminen kriminaalipolitiikkaan ei ole kyennyt ehkäisemään huumeiden käytön ja sen aiheuttamien yhteiskunnallisten haittojen lisääntymistä 1990-luvulla. Kolmas Olavi Kaukosen tutkimukseen liittyvä ajankohtainen teema on keskustelu hyvinvointivaltion muutoksesta. Neljänneksi tutkimus liittyy keskusteluun, jota käydään 1990-luvun laman vaikutuksista sosiaali- ja terveyspalveluihin ja sosiaalipoliittiseen järjestelmään

yleisemminkin. Kaukosen tutkimus tarjoaa tärkeää tietoa ja ymmärrystä, kun pohditaan päihdepalvelujen kehittämistä, hoidon ja kontrollin suhteita tai valtiollisten, kunnallisten ja yksilöllisten vastuiden päihdepoliittisia rajanvetoja. Tämän tietämyksen arvon on huomannut myös Helsingin Diakonissalaitos, jonka huumetyön johtajaksi tutkija Kaukonen heti käsi kirjoituksen valmistuttua rekrytoitiin.

Olavi Kaukonen on tutkimukseen kiinnostunut Suomen päihdepalvelujärjestelmän kokonaisuuden jäsentämisestä. Päihdepalveluja tarkastellaan osana suomalaisen hyvinvointivaltion sosiaalipolitiikkaa. Työn lähtökohdat ja tavoitteet ovat tekijän sanoin kahtaalla: ”jotakin oleellista tulisi voida sanoa sekä päihdehuollon ja sen asiakkaiden toimintaedellytysten kehityksestä että suomalaisen hyvinvointivaltion ja erityisesti palveluvaltion luonteesta ja kehityksestä” (s. 15). Tutkimuksen ongelmanasettelu on si-

ten hyvin laaja-alainen ja haastava. Pyrkimyksenä on lisätä päihdepalvelujärjestelmän ja siihen liittyvien hyvinvointivaltiollisten sopimusten ja järjestelyjen läpinäkyvyyttä. Tämä siksi, että ”puitteistaessaan kansalaisten toimintaa sosiaalipolitiikka myös ehdollistaa, rajaa ja hallinnoi yksilöiden ja ryhmien elämää; tästä syystä juuri järjestelmän – ei niinkään kansalaisten – toiminnan refleksiivisyyttä ja läpinäkyvyyttä tulisi lisätä (s. 20)”.

Tutkimuksen keskeisiä jäsennyksiä ovat päihdepalvelujen eriytyksen dynamiikka ja siihen liittyvät sosiaalisen vallan kysymykset. Tarkastelu on rakenteellista järjestelmätason analyysia. Ajallisesti tarkastelun painopiste asettuu 1990-luvulle ja laman vaikutusten arviointiin, vaikka siinä luodaan myös pidemmälle historiaan ulottuvia katsauksia. Tutkimuksen kolme pääkysymystä ovat seuraavat:

– Miten suomalaisen hyvinvointivaltion historiallinen kehitys on